

วิพากษ์แนวคิดทุนนิยมที่ปรากฏในลัทธิคอมมิวนิสต์

The Critique on the Concept of Capitalism in Communism

นพดล บงกชกาญจน์*

Noppadon Bongkochkarn

สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Master of Arts Program in Philosophy Graduate school,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: bongkochkan81@gmail.com

Received : May 5, 2020

Revised : May 22, 2020

Accepted : August 13, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องทุนนิยมในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประเภทวิเคราะห์เอกสาร ผลจากการศึกษา พบว่า แนวคิดเรื่องทุนนิยมนั้นเป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจที่ยอมให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพยากร สนับสนุนให้มีเสรีภาพในการผลิตและการค้า ซึ่งดำเนินการโดยเจ้าของปัจจัยการผลิตและเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจตลอดถึงยอมให้ระบบทุนนิยมเอกชนหรือองค์กรธุรกิจสามารถใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี โดยที่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงระบบของเอกชนหรือองค์กร การดำเนินการดังกล่าวจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหากำไรเป็นสำคัญและสามารถนำทุนนั้นไปสร้างหนทางหากำไรด้วยวิธีการต่างๆ เป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ส่วนแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการปกครองในระบอบสังคมนิยมมีหลักสำคัญที่ถือ คือ สิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความสุข แนวคิดทุนนิยมนั้นมีปรากฏอยู่ในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์หรือไม่ ผลจากการศึกษาพบว่า การดำเนินการของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม, ด้านการเมืองและการปกครอง, การต่างประเทศ, และด้านการทหาร จะมีส่วนเกี่ยวกับการใช้ทุนในการดำเนินการทั้งสิ้น จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ลัทธิคอมมิวนิสต์จะเกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านแนวคิดทุนนิยมก็เป็นเพียงตามหลักการเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติจริงนั้นจำเป็นจะต้องให้ทุนในการดำเนินการกิจการด้านต่างๆ ทั้งสิ้น

คำสำคัญ : วิพากษ์; แนวคิดทุนนิยม; ลัทธิคอมมิวนิสต์; ทุนนิยมแห่งรัฐ

* นาวาเอก นพดล บงกชกาญจน์ Capt. Noppadon Bongkochkarn, R.T.N

Abstract

This Purposes of this research article were : to analyze the concept of capitalism in the concept of communism. This is a documentary research. In the research, it was found that: the concept of capitalism basically refers to the economic concept that allows individuals to own land and resources where free market is obviously upheld by the owner of production and economic entrepreneurs including the free utilization of private capitalism or business organization without the government's intervention in the prevailing domain. In this matter, such activities are mainly aimed at seeking for highest profit and thereby making of that capitalism to gain various benefits. By virtue of the above mentioned concept, it becomes opposite to the economic system of socialism. But, on the one hand, the economic system of communism is chiefly concerned with the social concept of socialism aiming at providing happiness to human beings, to wit, the economic factors are indispensable factors in human beings' life, The results of this research shows the implementation of communism in 5 areas which are society, tradition and culture, political and government affairs, foreign affairs and the military that have been involved in the use of capital in all operations. Therefore it shows that even though communism was form to oppose the concept of capitalism, it was only in principle. But in actual practice, it is necessary to provide fund to perform various operations.

Keywords: Critique; The Concept of Capitalism; Communism; State Capitalism

บทนำ

ระบบทุนนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเจ้าของเอกชนเป็นผู้ควบคุมการค้า อุตสาหกรรมและวิธีการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อทำกำไรในเศรษฐกิจแบบตลาดทุน ลักษณะสำคัญของทุนนิยม ก็คือการสะสมทุน ตลาดแข่งขัน และค่าจ้างแรงงานในเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นับเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีฐานการผลิตและพลังการผลิตสินค้าและบริการที่มีขนาดใหญ่ภายใต้การครอบครองปัจจัยการผลิตของชนชั้นศักดินาและนายทุนที่สะสมความมั่งคั่งจากการขายสินค้าและการบริการบนเงื่อนไขการ กดขี่ขูดรีดและการยึดเอามูลค่าส่วนเกินจากชนชั้นกรรมาชีพที่มุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจและ การขยายตัวทางการค้าเสรีเป็นหลัก คุณลักษณะสำคัญของทุนนิยม ได้แก่ การสะสมทุน ตลาดแข่งขันและค่าจ้างแรงงาน^๑ ด้วยเหตุนี้ ระบบ

^๑ Heilbroner, Robert L. "capitalism." Durlauf, Steven N. and Lawrence E. Blume, eds., The New Palgrave Dictionary of Economics. 2nd ed. (Palgrave Macmillan, 2008).

ทุนนิยม จึงถูกมองว่า เป็นระบบเศรษฐกิจที่สร้างความมั่งคั่งทางธุรกิจการค้าโดยชนชั้นศักดินาและเอกชนที่เรียกว่า นายทุน จะเป็นผู้ครอบครองทุนการผลิตและปัจจัยการผลิตที่สำคัญ โดยมีชนชั้นแรงงานเป็นผู้ทำงานหรือปัจจัยทางการผลิตที่สำคัญ จึงทำให้ระบบทุนนิยมขยายตัวได้อย่างไร้ขีดจำกัดในรูปแบบของการค้าเสรีกลายเป็นตลาดโลกไร้พรมแดน

ส่วนของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นเป็นระบอบที่มีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองสังคมและการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายใต้ข้อกำหนดของความเป็นเจ้าของร่วมกันและการมีรายได้ที่ขึ้นอยู่กับการผลิต การเคลื่อนไหวทางการเมืองในแง่นี้หมายถึงระบอบคอมมิวนิสต์จะมุ่งจุดประสงค์ให้ประชาชนทุกคนมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกันและเชื่อว่าถ้าสังคมสามารถจัดการสะสมความมั่งคั่ง การเปิดเปียน การเอารัดเอาเปรียบ และนำความมั่งคั่งกระจายไปให้แก่ทุกคนโดยทั่วถึงกันแล้ว สังคมจะมีแต่ความสุข เพราะมนุษย์จะไม่เปิดเปียนและแย่งชิงผลประโยชน์กัน ด้วยหลักการนี้จึงทำให้มีความขัดแย้งกับแนวคิดทุนนิยม ซึ่งคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักสังคมนิยมปฏิวัติชาวเยอรมัน มีทัศนะว่า ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงจากระบบทุนนิยมไปสู่ระบบสังคมนิยมนั้นจะต้องใช้พลังการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น จึงจะสำเร็จ ทั้งนี้เพราะมาร์กซ์ เห็นว่าผลประโยชน์ของนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพไม่มีทางประสานกันได้โดยสันติวิธี เพราะในระบบทุนนิยมนั้นมีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อความมั่งคั่งของพวกนายทุนซึ่งขัดกับผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพอย่างมาก ด้วยเหตุนี้มาร์กซ์มองว่า การปฏิวัติจึงเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ชนชั้นกรรมาชีพได้รับผลประโยชน์ของตนอย่างเต็มที่

ปัญหาสำคัญของแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์นี้ก็คือตามหลักการเดิมมีแนวคิดที่ต้องการให้สังคมเป็นระเบียบอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเจ้าของร่วมกันในปัจจัยการผลิตและปราศจากชนชั้นทางสังคม ซึ่งมีลักษณะที่ต่อต้านระบบทุนนิยมที่มีชนชั้นนายทุนเป็นผู้มีอำนาจแทบทุกด้านของสังคม แต่ประเด็นที่ผู้เขียนต้องการศึกษาคือ วิเคราะห์แนวคิดเรื่องทุนนิยมในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์

ในปัจจุบันนี้สังคมโลกมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก รวมถึงระบบเศรษฐกิจก็มีความซับซ้อนมากกว่าเดิม แนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นยังยึดหลักการต่อต้านระบบทุนนิยมอยู่หรือไม่และถ้ามีการต่อต้านอยู่จะมีอยู่ในรูปแบบใด และสามารถทำให้สำเร็จได้หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องทุนนิยมในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์

คำถามของการวิจัย

แนวคิดเรื่องทุนนิยมในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องทุนนิยมในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ เป็นการการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ เรื่องทุนนิยม จากแนวคิด ตำรา และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ วิพากษ์แล้วเรียบเรียงและสรุปผลการวิจัย

แนวคิดเรื่องทุนนิยม

ความหมายของคำว่า ทุนนิยม ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ทุนนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่ยอมรับให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพยากรที่เป็นทุนมีเสรีภาพในการผลิตและการค้า”^๒

พจนานุกรมฉบับศัพท์เศรษฐศาสตร์ ให้ความหมายไว้ว่า “ทุนนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่เอกชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ ในระบบทุนนิยม เอกชนหรือองค์กรการธุรกิจสามารถใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี โดยที่รัฐไม่เข้ามาแทรกแซงการทำงาน ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะขับเคลื่อนโดยการแข่งขัน ภายใต้กลไกการตลาดและมีกำไรเป็นสิ่งจูงใจให้ผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism)”^๓

อัสสัมชัญ ผศ. ฉัตราคม ได้ให้ความหมายไว้ว่า “จากความหมายกว้างๆ ของลัทธิทุนนิยมจะหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหากำไรเป็นสำคัญอย่างกว้างขวาง และนำทุนนั้นไปให้หากำไรด้วยวิธีต่างๆ แนวคิดทุนนิยมจึงจะดูได้จากลักษณะสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. การขยายตัวของความคิดแบบทุนนิยมซึ่งก็คือ ความปรารถนาในกำไรเป็นจุดสำคัญในชีวิต
๒. การสะสมทุนและนำไปใช้เพื่อแสวงหากำไร
๓. การพัฒนาเทคนิคแบบทุนนิยม ได้แก่ การดำเนินการให้เกิดการสะสมทุนและการนำไปใช้ในธุรกิจเพื่อแสวงหากำไร^๔

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๕๗๖.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๙๗.

^๔ อัสสัมชัญ ผศ. ฉัตราคม, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒), หน้า ๕๙.

จากการอธิบายมาเบื้องต้นนั้นพบว่า เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยอมให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพยากรที่เป็นทุน มีเสรีภาพในการผลิตและการค้าโดยเจ้าของปัจจัยการผลิตและเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ ยอมให้ระบบทุนนิยมเอกชนหรือองค์กรการธุรกิจสามารถใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรีโดยที่รัฐไม่เข้ามาแทรกแซงระบบ จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหากำไรเป็นสำคัญอย่างกว้างขวางและสามารถนำทุนนั้นไปให้ทำกำไรด้วยวิธีการต่างๆ

ลักษณะของแนวคิดเรื่องทุนนิยม

ทุนนิยม (capitalism) เป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเจ้าของเอกชนเป็นผู้ควบคุมการค้า อุตสาหกรรม และวิธีการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อทำกำไรในเศรษฐกิจแบบตลาดคุณลักษณะสำคัญของทุนนิยม ได้แก่ การสะสมทุน ตลาดแข่งขันและค่าจ้างแรงงานในเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยทั่วไปภาคีในปฏิสัมพันธ์กำหนดราคาที่มีการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ สินค้าและบริการ ดังนั้น ระดับการแข่งขันบทบาทการแทรกแซงและจัดระเบียบ ตลอดจนขอบเขตของหน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามทุนนิยมแต่ละแบบ นักเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์การเมือง และนักประวัติศาสตร์ได้ยึดมุมมองการวิเคราะห์ทุนนิยมแตกต่างกันและยอมรับทุนนิยมหลายแบบในทางปฏิบัติ แบบของทุนนิยมรวมถึงทุนนิยมปล่อยให้ทำไป ทุนนิยมแบบสวัสดิการและทุนนิยมโดยรัฐ โดยแต่ละแบบเน้นระดับการพึ่งพาตลาด หน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของและการรวมนโยบายทางสังคมแตกต่างกัน การที่แต่ละตลาดมีความเป็นอิสระมากเพียงไร ตลอดจนกฎหมายกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลมีขอบเขตเป็นอย่างไรนั้นเป็นเรื่องของการเมืองและนโยบาย หลายรัฐใช้ระบบที่เรียกว่า เศรษฐกิจแบบผสมทุนนิยม ซึ่งหมายถึงความถึงการผสมระหว่างส่วนที่มีการวางแผนจากส่วนกลางและขับเคลื่อนโดยตลาด

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโดยกว้างไว้ว่า วิธีการผลิตแบบทุนนิยมมีลักษณะพิเศษอยู่ ๒ ประการ คือ ประการแรก เป็นวิธีการผลิตที่มีบุคคลสองชนชั้น ประจันหน้ากัน และประการที่สอง คือ วิธีการผลิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบ

ถ้าสรุปให้ลึกลงไปอีก ลักษณะพิเศษของการผลิตในระบบทุนนิยม มี ๔ ประการ ได้แก่

๑. ในยุคทุนนิมนั้นสินค้าทุกชนิดที่ผลิตขึ้นนั้นไม่ใช่ผลิตผลเพื่อใช้ แต่ผลิตขึ้น เพื่อขายหากำไร และให้เป็นที่ยอมรับว่าระบบการผลิตเพื่อขายหากำไรดังกล่าวนี้เป็นระบบการผลิต ซึ่งครอบงำ ชีวิตเศรษฐกิจของมนุษย์เราไว้อย่างสิ้นเชิง

๒. ในยุคทุนนิยม ระบบการใช้เงินตราเป็นระบบหนึ่งซึ่งปฏิบัติกันโดยแพร่หลายในฐานะที่หน่วยเงินตรานั้นเป็นมาตรฐานแห่งมูลค่า เป็นมาตรฐานแห่งราคา เป็นสื่อแห่งการแลกเปลี่ยนและเป็นปัจจัยในการชำระหนี้

๓. ในยุคนิยม เอกชนหรือการรวมตัวกันของเอกชนเข้าเป็นบริษัทและบริษัทเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตและมีอำนาจควบคุมวิภาคกรรมของผลิตผลทั้งหมดโดยทั่วไป ซึ่งปัจจัยในการผลิตนี้ คนงานเป็นผู้เข้าประกอบการใช้ให้เป็นประโยชน์ขึ้นมาและวิภาคกรรมของการผลิตนั้น คนงานก็เป็นผู้ดำเนินการ

๔. ในยุคนิยม ชนชั้นซึ่งเป็นผู้ผลิตที่แตกกลายเป็นคนงานรับจ้างผู้มีเสรี คือ เป็นผู้ซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าของวัตถุและเครื่องมืออันจำเป็นสำหรับการผลิตและข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นผู้ซึ่งมิได้เป็นเจ้าของผลิตผลที่ผลิตขึ้นมาได้โดยแรงงานของเขานั้นเลย ผู้ผลิตที่แท้ของโลกกลายเป็นชนชั้นกรรมาชีพไป^๕

จะเห็นได้ว่าในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รัฐบาลจะไม่เข้าไปควบคุมและแทรกแซงในกิจกรรมการผลิต จะให้สิทธิและเสรีภาพในการผลิตอย่างเต็มที่ ซึ่งข้อดีของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม จะถูกมองว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้สิทธิและกรรมสิทธิ์แก่เอกชนในการถือครองทรัพย์สินทำให้นายทุนหรือนายจ้างผู้ประกอบการมีโอกาสได้แสดงความ สามารถในการประกอบธุรกิจเต็มที่ เพราะผลตอบแทน คือกำไร จึงมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ระบบเศรษฐกิจเสรี ระบบเศรษฐกิจเอกชน และระบบเศรษฐกิจตลาด แต่ถ้าจะพิจารณาให้ดีโดยเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่า ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนี้ เป็นระบบที่ไม่มี การวางแผน เนื่องจากการตัดสินใจที่จะผลิตอะไร ผลิตอย่างไรและผลิต เพื่อใคร จะขึ้นอยู่กับกลไกของราคา เอกชนมีสิทธิเลือกและตัดสินใจเต็มที่ ตราบเท่าที่ไม่ผิดกฎหมาย

ข้อดีของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม คือ ทำให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการผลิตสินค้าและบริการเต็มที่ มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองทรัพย์สิน มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกบริโภคอย่างเต็มที่ และทำให้กลไกราคาของตลาดมีโอกาสดำเนินงานอย่างเต็มที่ ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ด้วยเหตุนี้ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่เอกชนทั้งฝ่ายครัวเรือนและฝ่ายผลิต ประชาชนทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในการประกอบอาชีพ การแสวงหารายได้ โดยรัฐบาลจะไม่เข้าไปแทรกแซงในธุรกิจเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้เอกชนจะมีความคิดริเริ่ม ในการหาเทคนิคการผลิตใหม่ๆ ที่ช่วยลดต้นทุนว่าควรจะผลิตอะไร จะผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร ซึ่งกำไรจะเป็นสิ่งจูงใจในการลงทุนผลิต

แต่ถึงกระนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดข้อบกพร่องซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้น เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันในการรายได้เพราะผู้มีทุนมาก ก็จะทำให้การลงทุนได้มาก และได้รับผลตอบแทนสูง ทำให้เกิดปัญหาในการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน กลุ่มที่มีการลงทุนก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ คือ คนรวยก็จะยิ่งรวยมากขึ้น ส่วนคนจนก็ยังคงจนต่อไป

๒. มีการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง เนื่องจากเอกชนมีเสรีภาพในการผลิตจึงมีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรมาก

^๕ อสมันพงษ์ ฉัตราคม, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ, หน้า ๗๐-๗๑.

๓. ในภาวะฉุกเฉิน เช่น อุบัติเหตุ ภัยธรรมชาติ เช่น เกิดวาตภัยหรือเกิดสงคราม ซึ่งระบบเศรษฐกิจทุนนิยมไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ เพราะเอกชนได้ดำเนินการเศรษฐกิจโดยเสรีและทรัพย์สินส่วนใหญ่เป็นของเอกชน ไม่สามารถนำมาใช้จ่ายในประโยชน์ส่วนรวมหรือเพื่อประเทศชาติได้

๔. นายทุนหรือผู้ผลิตสินค้า มีโอกาสที่จะรวมตัวกันผูกขาดการผลิตสินค้าและบริการได้ง่าย เพราะรัฐไม่ได้เข้าไปแทรกแซงกิจการการผลิต ผู้ผลิตมีโอกาสที่จะขึ้นราคาสินค้าได้ ตามใจชอบและสามารถจะกดค่าแรงงานได้ แรงงานก็จะถูกเอาเปรียบมากขึ้น เศรษฐกิจของประเทศก็จะยิ่งตกต่ำเพราะนายทุนจะรวมตัวกันตั้งราคาสินค้าเองโดยไม่สนใจกลไกของราคา

ลักษณะของแนวคิดเรื่องทุนนิยมจะมีลักษณะที่เป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเจ้าของเอกชนเป็นผู้ควบคุมการค้า อุตสาหกรรมและวิธีการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อทำกำไรในเศรษฐกิจแบบตลาด จะมีการการสะสมทุน ตลาดแข่งขันและค่าจ้างแรงงาน แต่จะมีระดับการแข่งขันบทบาทการแทรกแซงและจัดระเบียบตลอดจนขอบเขตของหน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามทุนนิยมแต่ละแบบ ซึ่งทุนนิยมจะมีอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองหลายระบอบ ในหลายเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม ส่วนดีของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจะทำให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการผลิตสินค้าและบริการเต็มที่ มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองทรัพย์สินรวมถึงมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกบริโภคอย่างเต็มที่ และกลไกราคาของตลาดมีโอกาสได้ทำงานอย่างเต็มที่ ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสำหรับนักเศรษฐศาสตร์แบบมากซ์เน้นบทบาทของการสะสมทุน การแสวงหาประโยชน์และค่าจ้างแรงงาน นักเศรษฐศาสตร์การเมืองส่วนใหญ่เน้นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเช่นกัน นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ของอำนาจ ค่าจ้างแรงงาน ชนชั้นและเอกลักษณ์ของทุนนิยมในฐานะการสร้างประวัติศาสตร์

แนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์

เมื่อเริ่มแรกที่มนุษย์อยู่ในสังคมธรรมชาติหรือสังคมบุพกาล (Natural or primitive society) นั้นมนุษย์ไม่รู้จักเบียดเบียนกัน ทั้งนี้เพราะเหตุว่าธรรมชาติ ได้สนองความต้องการให้มนุษย์ได้อย่างเพียงพอและด้วยเหตุนี้ แม้มนุษย์สมัยนั้นจะอยู่อย่างไม่มีอารยธรรมแบบสังคมปัจจุบัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาค มีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน และได้รับผลผลิตเท่าที่จำเป็นไม่มีใครสะสมความมั่งคั่ง ไม่มีรัฐ ไม่มีชนชั้น ซึ่งคล้ายกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ แต่มีข้อแตกต่างกันตรงที่ว่า สังคมธรรมชาติหรือสังคมบุพกาลนั้น เป็นเรื่องของการวิวัฒนาการของธรรมชาติมากกว่าจะเป็นสังคมที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของมนุษย์เอง^๖ ต่อมาเมื่อมนุษย์เริ่มมีความเกียจคร้านเห็นแก่ตัวและรู้จักเอาเปรียบกัน

^๖ Edwind R.A. Seligman and Alvin Johnson, (ed.), *Encyclopedia of Social Sciences*, Vol. 14, (New York: The Macmillan Company, 1935), p. 188.

เพราะเหตุว่าผลประโยชน์ของแต่ละชนชั้นไม่อาจเข้ากันได้” การวิวัฒนาการทางสังคมและการเมืองที่มีพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกันนี้เอง ที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดสังคมนิยม และต่อมาเมื่อความคิดนี้ได้รับการสืบทอดกันมาจึงได้แพร่หลายมากขึ้น

ความคิดสังคมนิยมในอดีตมาจนถึงปี ๒๕๕๐ ส่วนใหญ่เป็นความคิดเพื่อฝันที่ไม่ค่อยท้าทายอำนาจรัฐที่เป็นอยู่ หรือความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างแท้จริงเท่าใดนัก ฉะนั้น ปัญหาของความคิดสังคมนิยมในสมัยก่อนจึงไม่ค่อยมีมาก แต่เมื่อมาร์กซ์ และเอนเงิลส์ ได้ร่างคำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นในปี ๒๓๙๑ ลักษณะความหมายและวิธีการใหม่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ เริ่มท้าทายอำนาจของรัฐปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ มีจุดมุ่งหมายจะปฏิวัติสังคมและโลกให้เป็นระบบคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยพลังของชนชั้นกรรมาชนทั่วโลก แต่ความมุ่งหมายเบื้องต้นในการเขียนคำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์นั้น มาร์กซ์ปรารถนาจะใช้กับกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกหรือประเทศที่ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเท่านั้น เพราะที่ทฤษฎีและปรัชญาของมาร์กซ์เริ่มต้นมาจากปัญหาที่เกิดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม อาทิเช่น ความแตกต่างระหว่างชนชั้นนายทุนกับกรรมกร ลูกจ้างในระบบอุตสาหกรรมทุนนิยม แต่เมื่อคำประกาศคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์เป็นลายลักษณ์อักษร และมีผู้ยกย่องนับถือและนำไปตีความใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ หลัก คำสอนเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ที่แพร่กระจายไปยังที่ต่างๆ ของโลกจึงได้ท้าทายอำนาจรัฐของประเทศเสรีนิยมดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แนวคิดลัทธิคอมมิวนิสต์ นั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะกำจัดระบบทรัพย์สินส่วนบุคคล ความเห็นแก่ตัวและการเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งถือว่าเป็นต้นเหตุของความไม่เป็นธรรมต่างๆ ในสังคม แล้วนำระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์สิน และผลผลิตในด้านอุปโภคและบริโภคเข้ามาแทนที่ ลักษณะรูปแบบความคิดเช่นนี้ ถ้าพิจารณาในแง่ของวิถีทางในการดำเนินชีวิตจะเห็นได้ว่า มนุษย์ได้เคยปฏิบัติแล้วตั้งแต่สมัยอดีตกาลนานมาแล้วที่กล่าวถึงชุมชนคอมมิวนิสต์บุพกาลว่า ชีวิตของคนในระยะแรกๆ นั้นมีความเป็นอยู่สุขสบายมาก มนุษย์ไม่ต้องใช้แรงงานผลิตอาหาร เพราะธรรมชาติได้สนองความต้องการให้อย่างเพียงพอ ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกันและมีความเท่าเทียมกัน

คำว่า “คอมมิวนิสต์” เริ่มมีความหมายแตกต่างไปจาก “สังคมนิยม” เพิ่งปรากฏเมื่อคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ เฟรดริช เอนเงิลส์ (Friedrich Engels) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “คำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์” (Manifesto of the Communist Party) ในปี ๒๓๙๑ เหตุที่มาร์กซ์และเอนเงิลส์ ได้เปลี่ยนความหมายของคำว่า “คอมมิวนิสต์” ให้ต่างไปจากสังคมนิยมนั้น เอนเงิลส์ ได้ชี้แจงว่าเป็นเพราะก่อนปี ๒๔๙๑ นั้น คำว่า “สังคมนิยม” หมายถึง คนสองประเภท คือ พวกที่เลื่อมใสทฤษฎีเพื่อฝันต่างๆ อย่างเช่น พวกโอเวนในอังกฤษและฟูรีเอร์ในฝรั่งเศส เป็นต้น ส่วนอีกพวกหนึ่ง ได้แก่ พวกหมอสังคมเถื่อน

^๓ Harry B. Ellis, *Ideals and Ideologies: Communism Socialism and Capitalism*, (New York: The New American Library, 1972), p. 26.

ซึ่งชอบใช้ยานานที่รักษาโรคได้สารพัด และใช้วิธีการปะโนนปิดนี้เพื่อขจัดภัยของสังคม แต่ไม่ยอมให้กระทบกระเทือน “ทุนและผลกำไร” แม้แต่น้อย ทั้งสองพวกนี้ไม่ได้เคลื่อนไหวเพื่อกรรมกรโดยตรง^๙ ซึ่งต่างกับคำว่า “ลัทธิคอมมิวนิสต์” ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวเพื่อปลดแอกชนชั้นกรรมาชีพ และเป็นเรื่องของชนชั้นกรรมาชีพโดยตรง^๙ ด้วยเหตุนี้คำว่า “คอมมิวนิสต์” ของมาร์กซ์ และเอนเกลส์ แตกต่างไปจากแนวความคิดสังคมนิยมสมัยก่อนปี ๒๓๙๑ และคำว่าคอมมิวนิสต์ที่มาร์กซ์ และเอนเกลส์ ได้ร่วมกันประดิษฐ์ขึ้นมานี้เอง ที่เป็นมูลฐานของลัทธิคอมมิวนิสต์สมัยใหม่ในปัจจุบัน

สำหรับความแตกต่างในการปัญหาและการแก้ปัญหาของแนวคิดสังคมนิยม นั้น แนวคิดสังคมนิยมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นแบบเพ้อฝันหรือแบบวิทยาศาสตร์ แม้จะมีเป้าหมายในการแก้ปัญหาสังคมเหมือนกัน แต่ก็มีส่วนแตกต่างกันในสาระสำคัญ ๒ ประการ คือ^{๑๐}

๑. ต่างกันในความคิดที่ใช่มองปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในสังคมที่เป็นอยู่ กล่าวคือแก่นักคิดที่สนับสนุนระบบคอมมิวนิสต์เห็นร่วมกันว่า สภาพสังคมที่เป็นอยู่ไม่สามารถจะแก้ปัญหาสังคมได้ แต่ก็นมองปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง และไม่เป็นธรรมชาติที่วิวัฒนาการมากับสังคมแตกต่างกัน บางคนเชื่อว่าเป็นเพราะ “กรรมสิทธิ์เอกชน” บางคนเชื่อว่าเป็นเพราะกิเลสตัณหาของมนุษย์ บางคนเชื่อว่าเป็นเพราะการขัดแย้งทางวัตถุ จึงทำให้สังคมมีการต่อสู้ทางชนชั้น

๒. ต่างกันในความคิดที่ใช้แก้ปัญหาของสภาพสังคมที่ไม่พึงปรารถนา แม้ว่านักคิดทุกคนจะปฏิเสธ สภาพสังคมที่เป็นอยู่ และเสนอแนวทางแก้ปัญหาเพื่อนำมนุษย์ไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาเหมือนกัน แต่การมรรคสู่สังคมใหม่นี้ยังมีข้อแตกต่างกัน บางคนเสนอให้จัดตั้งรูปแบบสังคมใหม่ในรูปของวรรณะดี หรือในรูปแบบของความคิด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเสียดสีสังคมที่เป็นอยู่ หรืออาจเรียกร้องให้ประชาชนหันมาสร้างสังคมใหม่ในท้องที่ใหม่ โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคมเก่า บางคนเสนอสังคมใหม่แต่ไม่บอกว่าสังคมใหม่จะได้มาอย่างไร บางคนเสนอสังคมใหม่ แต่ต้องอาศัยการวิวัฒนาการ และบางคนเห็นว่าการปฏิวัติเท่านั้นที่จะได้มาซึ่งสังคมใหม่

จุดเริ่มต้นซึ่งถือว่าเป็นกำเนิดขบวนการมาร์กซิสม์ จะเริ่มตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙ ระบบการผลิตทางอุตสาหกรรมในยุโรป ได้มีความเจริญก้าวหน้าไปเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้สร้างความเจริญทางด้านเทคนิค จนสามารถทำให้เครื่องจักรกลใช้แทนแรงงานคนได้ดีกว่า รวดเร็วกว่า มีประสิทธิภาพและปริมาณที่มากกว่า และด้วยความเจริญดังกล่าวนี้ทำให้ผลผลิตทางด้านอุปโภคและบริโภคต่าง ๆ มีความล้นเหลือเกินความต้องการของมนุษย์ แต่ในยุคของการปฏิวัติ

^๙ เค มาร์กซ์ เอฟ เอนเกลส์, **แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ (ฉบับแปล)**, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๓๓ - ๓๔.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓.

^{๑๐} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **ประชาธิปไตย สังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ร.น. พิมพ์, ๒๕๑๙), หน้า ๑๐๕-๑๖๓.

อุตสาหกรรมเช่นนี้ แทนที่มนุษย์จะมีความสมบูรณ์พูนสุขโดยทั่วหน้ากัน แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีมนุษย์ประเภทหนึ่งคือชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ต้องมีชีวิตจมอยู่ในความอดอยากแร้นแค้นและน่าเวทนา^{๑๑} เพราะได้ค่าแรงต่ำ และมีผู้ว่างงานเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ พวกผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมอีกเป็นจำนวนมากต้องพินาศล่มจมไป เพราะไม่อาจแข่งขันกับการผลิตขนาดใหญ่ (Hass production) ของนายทุนใหญ่ได้ รายได้ของสังคมส่วนใหญ่ จึงตกอยู่ในมือของคนส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตขนาดใหญ่ จากปัญหาความไม่เป็นธรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นควบคู่มากับการปฏิวัติอุตสาหกรรมเช่นนี้ จึงส่งผลให้เกิดขบวนการมาร์กซิสม์ขึ้น เพื่อต่อต้านลัทธิเสรีนิยมและเพื่อรวมพลังผู้ใช้แรงงานปฏิวัติโลก

ต่อมาจะเป็นการเคลื่อนไหวของขบวนการมาร์กซิสม์ในศตวรรษที่ ๑๙ เนื่องจากปัญหาความแร้นแค้นและการไร้งานทำของพวกกรรมกรที่เกิดขึ้นในระบบอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว ทำให้พวกกรรมกรในประเทศอุตสาหกรรมเริ่มหันไปนิยมวิธีการของลัทธิมาร์กซิสม์เพื่อเป็นแนวทางในการต่อสู้ ในศตวรรษที่ ๑๙ นั้น มีประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าในยุโรปตะวันตกอยู่เพียง ๕ ประเทศ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน สำหรับการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ใน ๓ ประเทศนี้ เริ่มครั้งแรกในรูปของการรวมตัวกัน แต่ในประเทศเยอรมัน การรวมตัวของพวกกรรมกรมีความก้าวหน้าไปไกลกว่าในประเทศ อังกฤษ และฝรั่งเศส กล่าวคือพวกกรรมกรสามารถรวมตัวกันจัดตั้งองค์การลับที่สำคัญชื่อ “สันนิบาตแห่งความยุติธรรม” (League of the Just) ต่อมาสันนิบาตนี้ได้เปลี่ยนมาเป็น “สันนิบาตคอมมิวนิสต์” (Communist League) และในเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. ๒๓๙๐ องค์การนี้ได้จัดประชุมสมัชชาผู้แทนสันนิบาตขึ้นที่เมืองลอนดอน และที่ประชุมได้มีมติให้ คาร์ล มาร์กซ์ และเฟรเดริก เองเงิลส์ ช่วยร่างนโยบายของพรรคที่มีความสมบูรณ์ทั้งในทางทฤษฎี และในทางปฏิบัติ^{๑๒} มาร์กซ์และเองเงิลส์ซึ่งร่าง “คำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์” (The Manifesto of the Communist Party) ขึ้น ซึ่งคำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์นี้ คาร์ล มาร์กซ์ เขียนเสร็จในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๓๙๑ และพิมพ์เผยแพร่ที่เมืองลอนดอนประเทศอังกฤษเป็นภาษาเยอรมัน ต่อมาในปี ๒๓๙๓ ได้แปล เป็นภาษาอังกฤษและภาษาอื่น ๆ อีกมากมาย^{๑๓} โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๒ ประการ คือ เพื่อต้องการจะกระตุ้นให้ชนชั้นแรงงานทุกหนทุกแห่งเกิดความสำนึกทางชนชั้นต่อสู้ทำลายล้างระบบกรรมสิทธิ์ของพวกนายทุน^{๑๔} และเพื่อจะใช้เป็นนโยบายร่วมของบรรดากรรมกรทั่วโลก^{๑๕} เพื่อร่วมใจกันโค่นล้มระบบนายทุนทุกหนทุกแห่ง

^{๑๑} หลวงอรธโกวิท, คอมมิวนิสต์ คอมอินเทอร์เนชัน และคอมอินฟอร์ม, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๒๔๘๕.

^{๑๒} Friedrich Engels, *Manifesto of The Communist Party*, Lewis S. Feuer, Marx and Engels, 1888, p. 143.

^{๑๓} เด มาร์กซ์ เอฟ เองเงิลส์, แถลงการณ์ พรรคคอมมิวนิสต์ (ฉบับแปล), หน้า ๒๕-๓๕.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.**

สำหรับแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นที่รู้จักกันจะมีอยู่ ๓ แบบ คือ

๑. แนวคิดของลัทธิมาร์กซิสม์ (Marxism) ผู้ก่อตั้ง คือ คาร์ล มาร์กซ์ และเฟรเดอริช เองเงิลส์ เพื่อต้องการจะแก้ปัญหาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมในยุคนั้นที่มุ่งเน้นในระบบทุนนิยม เพราะในระบบทุนนิยมนั้นจะมีเป้าหมายที่เป็นไปเพื่อความมั่งคั่งของพวก رأวยเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การจะแก้ปัญหาสังคมได้อย่างแท้จริงก็มีวิธีเดียว คือ ใช้การปฏิวัติของผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบเท่านั้น มาร์กซ์เชื่อว่า ถ้าพลังของชนชั้นกรรมาชีพหรือชนชั้นผู้ไร้สมบัติสามารถยึดอำนาจรัฐและโอนพลังการผลิตต่าง ๆ มาเป็นของรัฐได้แล้ว รัฐของชนชั้นกรรมาชีพนี้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขูดรีดถอนโค่นระบบทุนนิยมและนำสังคมพัฒนาไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นรูปแบบสังคมที่สมบูรณ์ของ มนุษย์ในอนาคตได้

๒. แนวคิดของลัทธิเลนินนิสม์ (Leninism) สำหรับแนวความคิดของลัทธิเลนินนิสม์นั้น เลนินเป็นนักสังคมนิยมหรือมาร์กซิสต์ที่หัวรุนแรง และเป็นผู้นำทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เลนินมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้การปฏิวัติโลกเป็นไปตาม ทฤษฎีของมาร์กซ์เร็วขึ้น เลนินจึงได้ขยายปรัชญาลัทธิมาร์กซิสม์ออกไปอีกแง่หนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในศตวรรษนั้น หลักปรัชญาที่เลนินขยายออกมาเพื่อสร้างการปฏิวัติ โลกก็คือ การขยายความว่าลัทธิจักรวรรดินิยม คือ การพัฒนาขั้นสูงสุดของระบบทุนนิยม การที่เลนินได้ขยายหลักทฤษฎีของมาร์กซิสม์เช่นนี้ก็เพราะเห็นว่า การปฏิวัติโลกตามหลักทฤษฎีของมาร์กซิสม์ที่อาศัยเงื่อนไขของการพัฒนาอุตสาหกรรมเต็มที่ และรอให้ชนชั้นในสังคมถูกแบ่งออกเป็น ๒ ชนชั้นนั้น เป็นเงื่อนไขที่เป็นไปได้ยาก แม้ว่าเลนินจะไม่ให้ผู้ประติษฐานทฤษฎีลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่เลนินก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากที่นำลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์มาขยายเพื่อใช้ในทางปฏิบัติ จนกลายเป็นอุดมการณ์หรือลัทธิใหม่ คือ ลัทธิมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ (Marxist - Leninism) ซึ่งเป็นที่ยกย่องทั่วไปของผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ปัจจุบัน

๓. แนวคิดของลัทธิเหมาอิลิสม์ (Maoism) แนวความคิดของเหมาเซตุงจะยึดมั่นในหลักลัทธิมาร์กซิสม์ เลนินนิสม์ และสตาลินนิสม์ เช่นเดียวกับผู้นำประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการปกครองสังคมและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ภายใต้ข้อกำหนดของความเป็นเจ้าของร่วมกันและการมีรายได้ที่ขึ้นอยู่กับการผลิต การเคลื่อนไหวทางการเมืองในแง่นี้หมายถึงลัทธิคอมมิวนิสต์จะมุ่งจุดประสงค์ให้ประชาชนทุกคนมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน ระบอบคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นระบอบมหาอำนาจของการเมืองโลก ในขณะที่ในคอมมิวนิสต์สมัยใหม่มักจะยึดตามคำประกาศเจตนาคอมมิวนิสต์ของ คาร์ล มาร์กซ์ และเฟรเดอริช เองเงิลส์ ที่ว่าด้วยการแทนที่ระบบวัตถุนิยมที่เน้นกำไรเป็นหลัก ด้วยระบอบสังคมคอมมิวนิสต์ที่ผลิตผลโดยรวมที่ได้มาจะกลายเป็นของส่วนรวม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยการปฏิวัติรัฐประหารต่อบรรดานายทุนและชนชั้นสูง จากนั้นจึงเปลี่ยนถ่ายการปกครองไปสู่สถานะของการปกครองระบอบสังคมนิยมการกระทำดังกล่าวเรียกว่าอำนาจเผด็จการของชนชั้นแรงงาน

ด้วยเหตุนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงที่ไม่มีรัฐบาลบริหารยังไม่เคยเกิดขึ้นและยังเป็นไปได้ในแง่ทฤษฎีเท่านั้น เพราะความหมายที่แท้จริงของคำว่าระบอบคอมมิวนิสต์ ตามทฤษฎีของมาร์กซ์นั้นจะเป็นลักษณะที่ว่า รัฐที่ปกครองโดยตลอดกาลหรือรัฐบาลแนวสังคมนิยม ดังนั้น คอมมิวนิสต์ในปัจจุบันเป็นได้ทั้งระบอบ การปกครอง ระบบเศรษฐกิจและทฤษฎีสังคมของลัทธิมาร์กซ์ รวมถึงเงื่อนไขของพรรคคอมมิวนิสต์ยังมี กลุ่มชนอื่นที่มีแนวความคิดของมาร์กซ์ แต่เป็นกลุ่มที่เรียกตนเองว่าเป็นคอมมิวนิสต์แต่มีวิธีการที่ต่าง จากมาร์กซ์ในความพยายามที่จะสร้างสังคมไร้ชนชั้นขึ้นมาในลักษณะเดียวกับแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ แบบดั้งเดิม

ข้อวิพากษ์

จากเนื้อหาที่ได้อ้างถึงในเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยจะใช้จะขอยกเอาสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็น ประเทศที่มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์มาเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษา โดยการวิพากษ์ในประเด็น หลักๆ จำนวน ๕ ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรม แต่เดิมนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนถูกมองว่าเป็น สังคมรูปแบบกสิกรรมทำให้วัฒนธรรม แบบสังคมเกษตรกรรมฝังลึกในสังคมจีนเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญ ประการหนึ่งที่ทำให้สังคมจีนยังไม่มีโอกาสพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบแต่ภายหลังก็ถูก เปลี่ยนเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาจึงทำให้มีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมหลังจาก ที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดอำนาจรัฐได้แล้ว ได้เสริมสร้างอุตสาหกรรมขึ้นอย่างมากมายกลายเป็นประเทศ ที่มีอุตสาหกรรมที่สามารถหล่อเลี้ยงตัวเองได้ แม้ว่าเทคโนโลยีบางด้านจะยังต่ำอยู่ แต่ก็ผลิตสินค้า อุตสาหกรรมสนองให้ตลาดภายในประเทศได้ จึงทำให้สังคมจีนก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมเป็นการ ก้าวแบบก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะ ทางด้านวัฒนธรรมนั้น ประเทศจีนได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่วัฒนธรรมสังคมอุตสาหกรรม แต่ก็ เป็นสังคมอุตสาหกรรมที่อยู่ในกรอบแนวคิดสังคมนิยม และก็เป็นแนวคิดที่สุดโต่งไป

๒. ด้านการเมืองและการปกครอง แม้จะมีระบบการปกครองที่เป็นคอมมิวนิสต์ที่เข้มแข็ง เป็นต้น แบบของหลายๆ ประเทศในโลกนี้ก็ตาม เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปการที่จะต้านทานกระแสของทุนนิยม ที่ถาโถมเข้ามานั้น ก็ยากที่จะรับมือได้ เพราะเมื่อพิจารณาอย่างใจเป็นธรรมแล้ว แนวคิดเรื่องทุนนิยมก็ไม่ใช่ เป็นสิ่งที่เลวร้ายไปเสียทุกอย่าง การที่ปฏิเสธทั้งหมดก็ย่อมเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จากนโยบายหลักบางข้อ ที่ออกมาจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้น เป็นการยืนยันให้เห็นว่า แนวคิดทุนนิยม ก็เป็นสิ่งที่มิอยู่ในระบบ การปกครองแบบคอมมิวนิสต์เช่นกันถึงแม้จะไม่ยอมรับทั้งหมด แต่บางส่วนก็ต้องยอมรับให้ได้เช่นกัน

๓. ด้านเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาตามหลักการแล้วระบบเศรษฐกิจรัฐบาลจะเป็นผู้ควบคุมดูแลทั้งหมด เรียกว่ารัฐเป็นทั้งเจ้าของทุนและเจ้าของปัจจัยการผลิตทุกชนิด รัฐจะทำการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ถือว่าเป็นระบอบที่มีความตรงกันข้ามกับระบอบทุนนิยมอย่างสิ้นเชิง แต่ในความเป็นจริง ภายหลังก็ต้องหันมายอมรับเอาแนวคิดของทุนนิยมนำไปประยุกต์ใช้กับประเทศของตน เพื่อจุดมุ่งหมายในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นกับประเทศอันจะนำไปสู่ความกินดีอยู่ดีของประชาชนภายในประเทศเช่นเดียวกัน

๔. ด้านการต่างประเทศ ซึ่งแต่เดิมนั้นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจะปิดประเทศจนได้ฉายาว่า ประเทศหลังม่านไม้ไผ่ แต่เมื่อปรับเปลี่ยนผู้นำแนวคิดในการบริหารประเทศก็เปลี่ยนไปเช่นกัน ทำให้สามารถสร้างบทบาทในเวทีเศรษฐกิจโลกได้โดยการอาศัยการใช้นั้นเอง จะเห็นได้จากการที่ประเทศจีนได้เป็นผู้ปล่อยเงินกู้รายใหญ่อันดับต้นๆ ของโลก ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ย่อมจะไม่เกิดขึ้นในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิมแน่นอน เพราะถ้ามองดูจากประวัติการถือกำเนิดเกิดขึ้นของแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นก็เพื่อต่อต้านแนวคิดทุนนิมนั่นเอง

๕. ด้านการทหาร ก็สามารถที่นำมาเป็นลู่ทางสร้างเศรษฐกิจให้กับประเทศได้เช่นกัน ด้วยการสนับสนุนทุนจำนวนมหาศาลในการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์อยู่ตลอดเวลาจนสามารถผลิตใช้เองภายในประเทศและสามารถนำมาเป็นสินค้าส่งขายให้กับประเทศต่างที่มีความสนใจได้อีกด้วย

ผลการวิจัย

จากประเด็นของปัญหาที่ว่า “แนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น ตามหลักการมีลักษณะต่อต้านทุนนิยมแต่ระบบทุนนิมนั้นมีอยู่ในแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์หรือไม่ ? ถ้ามีอยู่จะมีอยู่ในลักษณะอย่างไร ?” ต่อข้อคำถามนี้จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ทุนนิมนั้นมีอยู่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเทียบกับการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น แตกต่างกันที่ผู้ถือครองทุน กรรมสิทธิ์เป็นของรัฐเพื่อที่จะนำเอาผลกำไรทั้งหมดมาบริหารรัฐโดยตรง เพื่อความอยู่ดีมีสุขของสังคมในรัฐ ลดความเหลื่อมล้ำการถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนทุนนิยมของรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยนั้น ก็นำเอาผลกำไรบางส่วนของทุนนิยมเสรีมาบริหารประเทศโดยผ่านทาง การจัดเก็บภาษีรายได้ของกำไรเพียงบางส่วนเท่านั้น ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าแนวคิดทุนนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐจะเป็นเจ้าของทุนและกำไรที่เกิดขึ้นเกือบทั้งหมด ส่วนแนวคิดทุนนิยมในระบอบประชาธิปไตย ปังเจกชนเป็นเจ้าของทุนและผลกำไร มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ให้ผลตอบแทนรัฐในรูปของภาษี

บรรณานุกรม

- เค. มาร์กซ์ เอฟ. เองเกลส์. **แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๘.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ประชาธิปไตย สังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: ร.น. พิมพ์, ๒๕๑๙.
- ทับทิม วงศ์ประยูร. **ประวัติศาสตร์และลัทธิเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: วี.เจ. พรินตติ้ง, ๒๕๓๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.
- _____. **พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- หลวงอรรถโกวิท. **คอมมิวนิสต์ คอมินเทอร์นและคอมินฟอร์ม**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- Arthur A. Cohen. "Maoism," *Marxism in the Hloderen World*. ed. Milorad M. Drachkovitch. California : Stanford University Press, 1965.
- Edwind R.A. Seligman and Alvin Johnson. (ed.). **Encyclopedia of Social Sciences**. Vol. 14. New York: The Macmillan Company, 1935.
- Friedrich Engels. **Manifesto of the Communist Party**. Lewis S. Feuer, Marx and Engels, 1888.
- Harry B. Ellis. **Ideals and Ideologies: Communism Socialism and Capitalism**. New York: The New American Library Inc., 1972.